

Rapportnummer	: 98-11
Onderwerp	: éénlaags woonhuis
Adres	: Lage der A 32
D.I.V. dossiernummer	: B 8626
Kad. nr.	: K 3213
Status	: Beeld Bepalend Pand
Reden	: verzoek van de bewoner
Periode	: mei 1998
Bezocht door	: Jan van der Hoeve / Henk Wierds

Inleiding

Op verzoek van de eigenaar/bewoner van Lage der A 32 hebben de gemeente Groningen en de stichting Monument en Materiaal in genoemd pand een bouwhistorische opname verricht. Op het moment van het onderzoek was er geen verbouwing gaande en werd het pand bewoond.

Structuur

Het betreft een rechthoekig éénlaags pand met zadeldak, dat dwars op de straat staat. Op het achtererf is een éénlaags aanbouw met plat dak aanwezig, dat middels een gang met het hoofdgebouw is verbonden.

Bouwgeschiedenis

Te oordelen naar de kap (eikenhouten spanten met gehakte telmerken en eikenhouten sporen met gezaagde telmerken) en gezien het feit dat het pand voorkomt op de kaart van Haubois uit circa 1634, dateert Lage der A 32 uit de periode 1575-1600. Ook de balklaag in de voorkamer en de alkoof (eikenhout, in de achttiende of negentiende eeuw omtimmerd, maar ter plekke van de trap bij de alkoof nog zichtbaar) wijst in deze richting.

Aanvankelijk was de voorzijde van het pand voorzien van een trap- of tuitgevel. In de eerste helft van de achttiende eeuw vond er een verbouwing plaats, waarbij de oorspronkelijke gevel werd vervangen door een klokgevel. Daarnaast werd toen de kap geheel gewijzigd, inclusief een herplaatsing van de sporen. Dit hing samen met het bouwen van een (slaap)kamer aan de voorzijde op de zolder. De kap onderging op deze plek een wijziging: de spanten werden verwijderd en de dragende constructie ging bestaan uit twee dwarsbalken die opgelegd werden in de voorgevel en de constructieve scheiding tussen de slaapkamer en de zolder. Deze enkelvoudige balklaag werd versierd met een profiel waardoor de kamer een luxueuzer aanzien verwierf. De kap op het zoldergedeelte werd heringericht. Het aantal spanten werd verminderd en er vond een verschuiving van de overgebleven spanten plaats. Het spant aan de achtergevel werd weggehaald en het spant daarnaast werd een stukje verplaatst richting voorgevel. Als gevolg hiervan werd de vliering onvoldoende ondersteund om nog een volwaardige opslagfunctie te kunnen hebben.

Ook de huidige indeling van het pand op de begane grond (voorkamer, alkoof en achterkamer) dateert in opzet waarschijnlijk uit de eerste helft van de achttiende eeuw. In de achterkamer zijn nog twee, vermoedelijk herplaatste, kastdeuren uit de achttiende eeuw aanwezig. De gang werd in de achttiende of negentiende eeuw aangelegd en werd gemoderniseerd in het eerste kwart van de twintigste eeuw. In het eerste kwart van de twintigste eeuw werd de klokgevel versoberd tot een tuitgevel. De zandstenen aanzetten van de klokgevel (schoulers) zijn bewaard gebleven.

Op de kaart van Haubois uit circa 1634 staat op het achtererf een achterhuis met zadeldak aangegeven. Dit werd later afgebroken. Dit gebeurde in ieder geval voor 1830, want op de kadastrale kaart van 1830 is het niet meer te vinden. Wel is op de kadastrale kaart van 1830 een uitbouw te zien aan de achtergevel op de plaats waar de huidige aanbouw gesitueerd is. Aanvankelijk had deze aanbouw nog een zolderverdieping. De aanbouw diende als keuken en was aanvankelijk over de helft van de achtergevel verbonden met het hoofdgebouw. Tussen 1830 en 1900 werd de verbinding veranderd en gereduceerd tot een gang.

In 1922 werden twee raamkozijnen in de voorgevel vervangen door een winkelpui. Vermoedelijk werden het voorste gedeelte van de gang en de voorkamer toen samengevoegd. De bouwtekeningen en het bouwdoossier geven hier evenwel geen uitsluitsel over. In 1918 was, tegelijkertijd met het verruimen van de stoep, het hek voor het huis al verwijderd. In 1932 werd het pand aangesloten op het riool. Het privaat bleef tegen de achtergevel in de zuidhoek.

De Tweede Wereldoorlog heeft enige schade aan het gebouw veroorzaakt. De herstelwerkzaamheden bestonden uit het vervangen van 200 dakpannen, het vervangen van gebroken glas, verwerk en enig onbeduidend timmer- en metselwerk. In 1947 werd de winkel veranderd tot een woonkamer met gang. De gang werd daarmee doorgetrokken tot de voorgevel. Het raamkozijn in de voorgevel werd verkleind. In 1969 werd de bestaande wc tegen de achtergevel afgebroken. De nieuwe wc met douche werden tegen de achtergevel van de aanbouw geplaatst. Bij de verbouwing van 1991 werd de bestaande aanbouw afgebroken en verrees er een nieuwe aanbouw op dezelfde plek maar deze is iets verder verlengd naar achteren. In de voorgevel werden de vensters vervangen door zesruits schuifvensters naar historisch model (twee op de begane grond één op de verdieping). Ditzelfde gebeurde in de achtergevel met dien verstande, dat het raam op de verdieping vier ruiten heeft. De verdieping onderging een herindeling in 1991.

Beschrijving

voorgevel

De voorgevel is een tuitgevel, die in de vroege twintigste eeuw tot stand is gekomen door de verbouwing van een achttiende eeuwse klokgevel. De aanzetten van een achttiende eeuwse klokgevel, zijn nog aan beide zijden bewaard gebleven. De voorgevel is voorzien van een plint (tot aan de onderdorpel van de ramen) en is bepleisterd (natuursteenmotief). Hij heeft zesruits schuifvensters die in 1991 naar historisch model zijn vervaardigd. Twee vensters zijn geplaatst op de begane grond en één op de verdieping. Het kelderraam bevindt zich onder het zuidelijke schuifraam. De deur, met tweeruits bovenlicht, is aan de noordzijde gesitueerd.

achtergevel

De achtergevel is een topgevel en is geheel bepleisterd en voorzien van een plint. In de top, tussen twee windveren, bevindt zich een makelaar. De achtergevel heeft drie schuiframen naar historisch model: één op de verdieping (vierruits) en twee op de begane grond (zesruits). Aan de noordzijde van de achtergevel loopt de gang naar de aanbouw. Aan de zuidzijde van de achtergevel zijn nog de sporen waar te nemen van een aangebouwde wc. Er zijn zes ankers waarneembaar: één in de top, twee ter hoogte van de wurmten, twee

tegen de zijgevels ter hoogte van de muurplaten op de zijgevels en één (afgezaagde) tussen de twee schuiframen op de begane grond. De voorganger van het zolderraam is langer geweest en stak verder uit naar onderen, hetgeen nog te zien is aan het afgezaagde anker en de aftekening in het pleisterwerk. Aan de sporen links van het venster te zien was het oude venster ook wat verder naar het midden gesitueerd.

kelder

De kelder bevindt zich onder de alkoof en de voorkamer op de begane grond en strekt zich uit over de zuidelijke helft van het huis. Het onderste deel is voorzien van klampen. Het gedeelte onder de alkoof is het oudste gedeelte van de kelder. Hier zijn de balken rechtstreeks in de muur opgelegd. In het voorste deel van de kelder zijn de balken opgelegd op gemetselde consoles. Het bovenste deel van de muur heeft een terugwijkend beloop, mogelijk is dit een bijgewerkte fundering. De oplegging, gecombineerd met het terugwijkende beloop van de muur in de zijgevel, doet vermoeden dat dit gedeelte van de kelder secundair onder het bestaande gebouw is gegraven. Aanvankelijk was er een toegang tot de kelder vanaf de straatkant. Deze werd later dichtgemetseld. Tegenwoordig is op die plaats een kelderraam aanwezig in de zuidelijke bovenhoek van de voormalige keldertoegang. Hiervoor is een uitsparing gemaakt in de strijk balk.

begane grond

De huidige indeling van de begane grond dateert in zijn opzet waarschijnlijk uit de eerste helft van de achttiende eeuw. Voorkamer en achterkamer zijn met elkaar verbonden door een alkoof. In de voorkamer bevindt zich een verzaagde, herplaatste kastdeur uit de achttiende eeuw. De gang, die over de volle lengte van het huis loopt, werd waarschijnlijk in de achttiende eeuw aangelegd en werd gemoderniseerd in het eerste kwart van de twintigste eeuw. Toen werd ook een geschilderde lambrizing aangebracht (momenteel weggewerkt achter een betimmering). In deze periode, of wellicht iets vroeger, heeft men ook een gezandstraalde deur met bloemmotief geplaatst tussen de alkoof en de achterkamer. Het voorste deel van de gang werd waarschijnlijk in 1922 bij de winkel getrokken. In 1947 werd de oude situatie hersteld bij een verbouwing.

zolder

Tegen de voorgevel en de achtergevel bevindt zich een slaapkamer. Deze twee slaapkamers worden gescheiden door een gang waarvan zich aan weerszijden een berging (noordzijde) en een badkamer en trap (zuidzijde) bevinden. De badkamer heeft een dakkapel.

kap

De kap bestaat uit gekoppelde sporenparen, die wordt ondersteund door enkelvoudige eikenhouten gebinten. Op grond van de constructie en het materiaalgebruik kan de kap gedateert worden in het laatste kwart van de zestiende eeuw. In de achttiende eeuw heeft een verbouwing plaats gevonden, waarbij het voorste deel van de zolder is heringericht tot een (slaap)kamer. Het spant in deze (slaap)kamer is verwijderd en vervangen door twee balken in de lengte richting van het huis opgelegd in de voorgevel en de tussenwand. Haaks op de twee balken rust een enkelvoudige balklaag van geprofileerde houten balken. Het achterste deel van de zolder is eveneens heringedeeld, waarbij slechts één spant behouden is gebleven. In de wurmten valt aan de hand van de zwaluwstaartvormige springen (voor

de dekbalken van de spanten) en de pengaten en toognagelgaten (voor de windschoren) af te lezen wat de oorspronkelijke positie van de spanten is geweest. Voor het voorste gedeelte van de zolder is dat niet mogelijk, omdat hier de wurmten zijn verwijderd. Een deel van een oud wurmt is weliswaar hergebruikt, maar herplaatst. Alleen op grond van de verdeling valt de oorspronkelijke plaats van de spanten in het voorste deel van de kap te herleiden. De telmerken op de wurmten geven de oorspronkelijke plaats van de spanten aan. De sporen zijn kennelijk herplaatst, zoals blijkt uit de telmerken. Een aantal sporenparen is samengesteld uit sporen met verschillende merken. Het achterste sporenpaar heeft een Y-vormige houten verbinding. De sporen en hanenbalken in de kap zijn grotendeels gemaakt van eikenhout. (Zie voor verdere gegevens de tabel hieronder. Indien geen houtsoort is vermeld gaat het om eikenhout). Een aantal sporen vertoont in de nok een aftekening van een aansluiting van een hanenbalk. Wellicht zijn deze sporen ingekort voordat ze hergebruikt werden. Dit zal dan nodig zijn geweest vanwege rot in de nok. Onderaan het spoor moet er dan een verlengstuk zijn gemonteerd. Vanwege aftimmeringen was dit niet waar te nemen.

WEST

sporenpaar	links	hanenbalk	rechts
1	Geen telmerk. Grenen. Secundair strijkspant.	Secundair. Grenen	Geen telmerk. Grenen. Secundair strijkspant.
2	Telmerk aan oostzijde. Bovenaan hersteld.	Secundair. Grenen. Vorkvormige beëindiging.	Telmerk aan oostzijde.
3	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde. Bovenaan hersteld. Aan binnenkant aftekeningen van pen- gat verbindingen.
4	Geen telmerk. Hergebruikt van elders. Waarschijnlijk aanvankelijk schoorsteen op deze plek. Grenen.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde. Inkeping voor voormalige hanenbalk (in nok) aan westzijde (i.p.v. gebruikelijke oostzijde).
5	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.
6	Telmerk (met vlotmerk) aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.
7	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.

OOST

WEST

sporen paar	links	hanenbalk	rechts
8	Telmerk aan oostzijde	Geen hanenbalk	Telmerk aan westzijde. Bovenaan hersteld met telmerk aan oostzijde.
9	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.
10	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.
11	Telmerk aan westzijde.	Geen hanenbalk	Telmerk aan westzijde.
12	Telmerk aan oostzijde.	Geen hanenbalk.	Telmerk aan oostzijde.
13	Geen telmerk. Rond secundair spoor. Dennenhout	Ronde secundaire hanenbalk. Dennenhout.	Telmerk aan oostzijde.
14	Telmerk aan oostzijde. Alleen V goed ingezaagd.	Hanenbalk met telmerk.	Telmerk aan oostzijde. Alleen V goed ingezaagd.
15	Telmerk aan oostzijde.	Hanenbalk met telmerk aan westzijde.	Telmerk aan oostzijde.
16	Herplaatst spoor. Geen telmerk zichtbaar. Verstevigd met steunbalk.	Hanenbalk met telmerk.	Herplaatst spoor. Geen Telmerk waargenomen.
17	Geen telmerk. Secundair spoor. Grenen.	Secundaire hanenbalk. Grenen.	Geen telmerk. Secundair spoor. Grenen

OOST

Bouwdossiernr. : B 8626
Kad. nr. : K 3213

1918

Vergunning verleend voor het verruimen van de stoep bij de voorgevel. Het hek dat daar staat mag verwijderd worden. De heer R. Molenkamp is eigenaar van het pand.

1921

Er wordt een vergunning verleend voor het vervangen van twee raamkozijnen in de voorgevel door een winkelpui. In 1922 werd dit werk voltooid.

1924

Op verzoek van weduwe S.M. van Heel (lage der A 22 (?)) wordt de vergunning die verstrekt is in 1906 voor het hebben van een teerbak opgezegd.

1932

Aansluiting op het riool

1941

Volgens een schrijven van de directeur van gemeentewerken zijn de daken, schoorstenen en muren bouwvallig.

1945

De weduwe Molenkamp-Gramsbergen woont op 32. Zij laat 200 dakpannen vervangen (als gevolg van oorlogsschade).

De opgegeven oorlogsschade bestaat verder voornamelijk uit glas- en verfwerk. Het metsel- en timmerwerk is te verwaarlozen. (Gevelreparatie kost slechts tien gulden).

1947

Vergunning verleend aan S. Wezeman (bewoner van Lage der A 32) om de winkelruimte te wijzigen tot woonkamer met gang. Dit houdt in het verkleinen van het raamkozijn in de voorgevel en het aanbrengen van een scheidingsmuur op de begane grond. In 1947 wordt het werk voltooid.

1969

De indeling van de woning wordt gewijzigd. Dit gebeurt op zodanige wijze dat hiervoor geen vergunning nodig is.

1989

Verzoek tot herstel van de voorgevel.